

Introducció

Joan Nogué

Director de l'Observatori del Paisatge de Catalunya

Publiquem aquest llibre quatre anys després de l'aprovació, el 2005, de la Llei de protecció, gestió i ordenació del paisatge de Catalunya, una llei que s'inspira, al seu torn, en el Conveni europeu del paisatge aprovat a Florència l'any 2000, al qual el Parlament de Catalunya es va adherir molt pocs mesos més tard, amb la qual cosa es va convertir en la primera cambra parlamentària europea que mostrava explícitament interès per tal document.

La Llei del paisatge de Catalunya i el posterior reglament que la desenvolupa volen fer compatible el desenvolupament econòmic i urbanístic amb la qualitat del paisatge, atenent als seus valors patrimonials, culturals i econòmics. Els seus principals objectius són reconèixer, avaluar i catalogar tots els paisatges de Catalunya; promoure no només la protecció, sinó també l'ordenació i la gestió dels paisatges de Catalunya; integrar criteris paisatgístics en el planejament territorial i urbanístic, i en les polítiques de caràcter sectorial amb incidència directa o indirecta sobre el paisatge, i, finalment, però no per això menys important, sensibilitzar la societat en els valors del paisatge.

La llei i el reglament que se'n desprèn creen i desenvolupen instruments per a l'aplicació de la llei en l'àmbit del planejament (sobretot el territorial), instruments de col·laboració i concertació en matèria de paisatge i instruments de finançament. Els instruments per a l'aplicació de la llei en l'àmbit del planejament són els catàlegs de paisatge de Catalunya, les directrius de paisatge i els estudis i informes d'impacte i integració paisatgística. Els instruments de col·laboració i concertació són, respectivament, l'Observatori del Paisatge i les cartes del paisatge. I, finalment, l'instrument de finançament és el Fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge. Vet aquí una llei curta, clara, precisa i entenedora. Diu el que ha de dir i ho diu bé i, en aquest sentit, supera amb escreix els mínims requisits de qualitat i rigor que s'espera del legislador. S'ha fet una bona feina, i més tenint en compte que és la primera llei en la nostra història que actua

sobre un bé tan especial i delicat com ho és el paisatge. I la prova que la llei anava ben orientada és aquest llibre, perquè el que aquí exposem és, senzillament, com s'han desplegat i aplicat alguns dels instruments bàsics que la llei preveia en l'àmbit específic de la protecció, gestió i ordenació del paisatge, i també en el de la concertació.

En aquesta publicació ens hem centrat en tres d'aquests instruments: els catàlegs de paisatge, els estudis d'impacte i d'integració paisatgística i les cartes del paisatge. El llibre no pretén ser una exposició exhaustiva de tots els instruments que la llei preveia i que ja hem apuntat més amunt, ja que el lector pot trobar aquesta informació en diverses publicacions ja existents i, molt especialment, en *La política del paisatge a Catalunya* del Departament de Política Territorial i Obres Públiques, que veurà la llum properament. El nostre objectiu era un altre: es tractava de centrar-nos en els tres instruments esmentats i fer-ne un estudi comparatiu a escala europea per tal que el lector pogués avaluar millor i en el nostre context més immediat tres de les eines bàsiques de les quals ens hem dotat. És per això que hem convidat experts francesos, suïssos, britànics, holandesos i italians a exposar les seves eines equivalents als nostres catàlegs de paisatge, estudis d'impacte i d'integració paisatgística i cartes del paisatge. És evident que hi manquen moltes altres experiències europees, però un estudi comparatiu i exhaustiu entre Catalunya i tots els països europeus que disposen, a un nivell o a un altre, d'instruments similars als nostres hagués necessitat diversos volums com aquest, la qual cosa superava amb escreix les nostres possibilitats. El que es pretenia era, simplement, oferir a la ciutadania un petit tast de les experiències europees en aquest terreny per tal que ella mateixa avalués amb més coneixement de causa la iniciativa endegada a Catalunya.

La nostra intenció inicial era també ser especialment exhaustius en el cas espanyol. Ja són unes quantes les comunitats autònomes amb les quals

és possible d'establir una mena d'exercici comparatiu similar a l'establert amb el cas europeu. Malauradament, però, això no ha estat possible perquè, novament, el nombre de pàgines d'aquest volum s'hagués disparat. No descartem intentar-ho de nou més endavant i fins i tot potser fóra més aconsellable deixar passar una miqueta de temps per tal de poder analitzar amb més perspectiva com evolucionen alguns instruments que han començat a desplegar-se en diversos racons de l'Estat espanyol. Amb tot, hem volgut reservar un capítol a l'experiència espanyola en conjunt, conscients que no és més que una primera aproximació que, com dèiem, caldrà aprofundir en un futur més o menys immediat.

El llibre està estructurat en tres grans blocs precedits per un balanç del que han estat aquests primers quatre anys de la Llei del paisatge amb la contribució de Joan Ganyet, director general d'Arquitectura i Paisatge del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, titulat "Quatre anys de la Llei de protecció, gestió i ordenació del paisatge de Catalunya: un balanç positiu". El primer bloc del llibre presenta les diverses eines de protecció, gestió i ordenació del paisatge de diferents països europeus. L'inicia l'experiència catalana, a cura de Pere Sala, coordinador tècnic de l'Observatori del Paisatge de Catalunya, amb el títol "Els catàlegs de paisatge de Catalunya". Els instruments aplicats a l'Estat espanyol els descriuen Valerià Paül, investigador de la Universitat de Santiago de Compostel·la, i Arnau Queralt, assessor en sostenibilitat, amb el capítol "Les polítiques i els instruments de protecció, gestió i ordenació del paisatge a l'Estat espanyol". El segueixen capítols que giren entorn de diverses eines aplicades a alguns països europeus: Jean-François Seguin, director de l'Oficina del Paisatge del Ministeri d'Ecologia, Energia, Desenvolupament Sostenible i Planificació del Territori Francès, se centra en els atles del paisatge de França, en el capítol "Identificació i qualificació dels paisatges: l'experiència francesa dels atles del paisatge"; el projecte suís

Paysage 2020 l'explica Matthias StremLOW, de l'Oficina Federal de Medi Ambient de Suïssa, amb el capítol "Paisatge i desenvolupament sostenible: projeccions de futur. Resultats del projecte suís Paysage 2020"; Carys Swanwick, catedràtica de la Universitat de Sheffield, escriu sobre "L'avaluació del caràcter del paisatge al Regne Unit"; segueixen Dirk Wascher i Rob Schröder, investigadors a Alterra, amb un capítol titulat "Les polítiques del paisatge als Països Baixos", i finalment Cinzia Gandolfi, tècnica de la Direcció General de Polítiques Ambientals i del Territori de la regió de la Toscana, presenta el cas italià amb "Els instruments de protecció i valorització del paisatge a Itàlia: el cas de la Toscana".

El segon bloc se centra en els estudis d'impacte i integració paisatgística i els seus equivalents a escala europea, concretament al Regne Unit, a Suïssa i a Itàlia. Encapçala el bloc Jaume Busquets, subdirector general d'Acció Territorial i Paisatge del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, amb "Els estudis d'impacte i integració paisatgística a Catalunya". El segueix Carys Jones, catedràtica de la Universitat de Manchester, amb el capítol que porta per títol "L'avaluació dels impactes paisatgístics i visuals al Regne Unit". A continuació, Marguerite Trocmé, de l'Oficina Federal del Medi Ambient de Suïssa, descriu "L'avaluació de l'impacte paisatgístic de les infraestructures viàries a Suïssa". Aquest segon bloc es clou amb el capítol "L'avaluació de l'impacte paisatgístic a Itàlia", a cura d'Anna di Bene, directora de la Superintendència dels Béns Arquitectònics i Paisatgístics de la regió d'Úmbria.

L'últim bloc, el tercer, correspon a les eines de concertació d'estratègies sobre paisatge. El primer capítol d'aquest bloc és a cura d'Albert Cortina, director de l'Estudi DTUM i redactor de diverses cartes del paisatge, i porta per títol "Les cartes del paisatge de Catalunya". El segon se centra en "Les cartes del paisatge a França" i està escrit per Marie Guibert, de la Direcció Regional del Medi Ambient del Llenguadoc-Rosselló. Tot seguit,

Jordi Pietx, de la Xarxa de Custòdia del Territori, i Xavier Basora, d'X3 Estudis Ambientals, analitzen “La custòdia del territori: un nou instrument de concertació basat en la implicació ciutadana per a conservar el paisatge”. Tanca el bloc Yves Luginbühl, geògraf i investigador del Centre Nacional de la Recerca Científica de França, amb el capítol “La participació i la negociació social en l'ordenació i la gestió del paisatge”.

Vet aquí, doncs, els temes, els autors i la seva procedència. Esperem que aquest nou volum de la col·lecció “Eines” aconseguixi els objectius que ens hem fixat. Aquest llibre no podia sortir abans: calia donar temps perquè els instruments aquí analitzats comencessin a caminar, a rodar. Ho han començat a fer i, si bé és cert que encara no han arribat al final del seu camí, també ho és que han caminat prou per poder-ne avaluar l'eficàcia i operativitat. I fer-ho en el context europeu ens dóna una perspectiva encara més rica i fructífera, si és possible.